

FRA ĆIRIL IVANKOVIĆ

(1878.-1945.)

Fra Ćiril Ivanković jedini je rodom iz Rakitna među šezdeset i šest hercegovačkih franjevacu ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću. Njegovo je rodno mjesto kroz povijest doživljavalo različite promjene, prije svega u broju pučanstva. Tako je u 18. stoljeću zbog bolesti kuge i iseljavanja smanjen broj stanovništva na najniži stupanj, dok u 19. i 20. stoljeću mjesto doživljava svoj najveći stupanj rasta. Svjetski ratovi su utjecali najviše na broj stanovnika, odnosno Rakitno ima više od 400 žrtava, ali i bezbrojne odseljenike po svijetu.¹

Fra Ćiril se rodio 24. veljače 1878. u Poklečanima od oca Mate i majke Cecilije rođ. Zovko. Kršten je 25. veljače 1878. u župi sv. Ivana Nepomuka, Rakitno. Kršno ime bilo mu je Gabro, a krstio ga je fra Jure Jurić.² Pučku školu završio je u rodnom mjestu.³

Školovanje na Širokom Brijegu i Humcu

Nakon osnovne škole fra Ćiril je upisao 1892. godine Franjevačko sjemenište na Širokom Brijegu, te pošao u prvi razred gimnazije. Podatke o njegovom školovanju nalazimo u zaključnom izvješću franjevačkog dječjeg sjemeništa na Širokom Brijegu za prvo školsko polugodište 1892./93. Prema izvješću u toj školskoj godini franjevci imaju I. i II. razred gimnazije, te tri razreda osnovne škole. U I. razred

-
- 1 Častimir MAJIĆ, *U nebo zagledani. Crtime o 66 hercegovačkih franjevaca - koje poznavah*, Široki Brijeg - Zagreb, 2011., str. 55.
 - 2 Matica krštenih, sv. 0, za god. 1878., br. 461 (6). (Izvorna Matica krštenika za razdoblje 1850.-1904. nije dostupna jer je negdje izgubljena. Dostupan je prijepis iz 1963. koji se nalazi u Matičnom uredu Poklečani-Rakitno.)
 - 3 Robert JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, Mostar, 2011. str. 159.

gimnazije upisan je Gabro Ivanković Matišin iz Poklečana. Osim njega navodi se još pet učenika (Mate Vranjković, Jure Penava, Luka Šimović, Josip Radoš i Frano Bubalo). Osim popisa učenika, u izvješću se navode i predmeti koji su se polagali u tom polugodištu. U I. razredu gimnazije slušali su i polagali sljedeće predmete: vjeronauk, jezikoslovlje iz hrvatskog i latinskog, računstvo, krasopis, zemljopis, povijest i pjevanje. Navedene predmete je predavao i ispitivao učitelj fra Draško (fra Nikola) Ivanković.⁴

Izvještaj je načinjen i za školsku godinu 1893./94. U odnosu na prošlu školsku godinu broj učitelja se povećao. Uz dotadašnje učitelje pridružili su se fra David Nevistić i fra Radoslav Glavaš st. Gabro Ivanković je naveden da pohađa II. razred gimnazije, te da sluša i polaže iste predmete kao i u I. razredu, osim pjevanja. Nakon 1890. godine na Širokom Brijegu postoji četverogodišnja osnovna škola, I. i II. razred gimnazije, te studij filozofije.⁵ Fra Ćiril je završivši II. razred gimnazije, kako je to bilo uobičajeno, otišao na Humac gdje je obukao habit i nastavio svoje školovanje.

Redovništvo i svećeništvo

Biskup fra Paškal Buconjić dopisom od 16. travnja 1894. dozvoljava oblačenje habita četvorici kandidata: Frano (fra Lujo) Bubalo, Luka (fra Pavo) Šimović, Mate (fra Dane) Vranjković i Gabro (fra Ćiril) Ivanković.⁶ Provincijal fra Nikola Šimović obukao je spomenute kandidate 29. kolovoza 1894., a meštar im je bio fra Bariša Drmić. Iz ove generacije od partizana je ubijen fra Ćiril, fra Dane je otpušten iz Reda (1897.), fra Lujo je umro u Mostaru (1940.), a fra Pavo u Samoboru (1947.).⁷ Nakon godinu dana završavaju novicijat, te polažu jednostavne (privremene) zavjete.⁸ Život nastavljaju na Humcu, te pohađaju III. i IV. razred gimnazije. Dopis od 13. veljače 1896. koji sadrži izvješće o uspjehu učenika za školsku godinu 1895./96. svjedoči da fra Ćiril završava dio svog školovanja na Humcu.⁹

4 Ante MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. I, Mostar, 2011., str. 147-152.

5 *Isto*, str. 153-157.

6 Arhiv Provincije: SP, sv. 4, f. 81.

7 Robert JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, Mostar, 2009., str. 137.

8 Dopis gvardijana fra Jure Jurića s Humca od 9. listopada 1895. (Arhiv Provincije: SP, sv. 6, f. 157).

9 Arhiv Provincije: SP, sv. 7, ff. 53-56.

Bogoslovija u Mostaru i svećeničko ređenje

Nakon boravka na Humcu, fra Ćiril 1896. godine upisuje Franjevačku bogosloviju u Mostaru. Budući da se bogoslovija u Mostaru nalazila na svom početku (osnovana 1895.), u akademskoj godini 1896./97. teologiju su studirali bogoslovi samo prve i druge godine. Fra Ćiril je bio upisan u prvu godinu studija uz još trojicu bogoslova (fra Alojzije Bubalo, fra Pavo Šimović i fra Danijel Vranjković).¹⁰

U prvoj akademskoj godini polagao je ispite: povijest Crkve, dogmatika, Sveto pismo i moralna teologija; povijest Crkve je položio *ferè valde bene* (gotovo odlično), ostalo *bene* (dobar). U drugoj godini (1897./98.): dogmatiku, apologetiku, moralnu teologiju, Sveto pismo, povijest Crkve; ocjene *bene* (dobar), osim Svetog pisma i povijesti Crkve *ferè valde bene* (gotovo odlično). U trećoj godini (1898./99.): Sveto pismo, dogmatika, moralna teologija i pravo; sve *ferè valde bene* (gotovo odlično), osim Svetog pisma *bene* (dobar). U četvrtoj godini (1899./1900.): apologetiku, dogmatiku, moralnu teologiju i homiletiku; ocjene iste kao i na trećoj godini, osim homiletike gdje ostvaruje *bene* (dobar).¹¹

Svećane zavjete polaže u Mostaru 4. kolovoza 1899., a za svećenika je zaređen u Mostaru 12. kolovoza 1900.¹²

Nakon druge godine studija fra Ćiril je tražio premještaj iz Hercegovačke franjevačke provincije u drugu. Naime, dopisom od 13. rujna 1898. (pisanom na latinskom) fra Lujo Bubalo, fra Pavo Šimović i fra Ćiril Ivanković traže premještaj (ekskorporaciju) iz jedne provincije u drugu. U dopisu navode sljedeće razloge: poteškoće (*difficultates*) u Provinciji koje sprječavaju savršenijem održavanju Pravila (*Regulae*), zatim ističu kako u Provinciji ne postoji bratska ljubav (*fraternam caritatem*), nego mržnja (*odium*), te da je prisutno oduzimanje dobra glasa, odnosno ogovaranje (*infamationem*) među fratrima, ali i između fratara i vjernika (*saeculares*).¹³

Premještaj se ipak nije dogodio jer su spomenuti bogoslovi dopisom od 6. listopada 1898. izjavili da ostaju u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji.¹⁴

10 Pavao KNEZOVIĆ, *Studij bogoslovije u Hercegovačkoj franjevačkoj provinciji 1860.-1945.*, Mostar, 2012., str. 137.

11 Liber classificationum seminarii theologici in Mostar, ab an. 1895 (Arhiv Provincije: Izmješteni arhiv - soba 418, sv. B-5), ff. 2, 3, 4, 5.

12 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevac*, str. 159.

13 Arhiv Provincije: SP, sv. 13, f. 28.

14 Arhiv Provincije: SP, sv. 11, ff. 190-192.

Početak pastoralnog djelovanja

Fra Ćiril je djelovao na brojnim hercegovačkim župama. Nema mnogo zapisanih podataka o njegovu početnom pastoralnom djelovanju. Svoju prvu službu kao kapelan započinje na Humcu (1900./01.).¹⁵ Za vrijeme svog boravka na Humcu fra Ćiril traži dozvolu da može ispovijedati redovnike.¹⁶ Nakon Humca djeluje tri godine u Tomislavgradu (1901.-1904.) Istodobno je prve godine obnašao i službu sezonskog kapelana Polja, što saznajemo iz dopisa od 1. lipnja 1901. Naime, kada je Kotarska vlast tražila obavijest gdje se nalaze vojni obveznici fra Jerko Boras i fra Ćiril Ivanković,¹⁷ mostarski gvardijan fra Kazimir Bebek javlja da fra Ćiril vrši službu kapelana Polja i da se nalazi u Rakitnu (1901.).¹⁸ Stoljećima je služba kapelana Polje bila privremena, odnosno svećenik bi tu dužnost obnašao od proljeća (kada bi narod vodio svoja stada na ispašu u planinu) i ostao bi do početka jeseni. Nakon Tomislavgrada fra Ćiril obnaša službu župnika u Bukovici (1904.-1906.), a potom je godinu dana samostanski i župni vikar na Humcu (1906./07.).¹⁹

Župnik u Seonici

Godine 1907. fra Ćiril postaje župnik u Seonici, gdje su ga dočekale teške okolnosti. Naime, župna kuća je postala trošna, a nije se obnavljala godinama. Župnik fra Leonardo Radoš (1901.-1907.) često je obavještavao upravu Provincije i Ordinarijat u Mostaru o stanju kuće. Biskup i provincijal su imali stav da financijska sredstva za kuću treba osigurati narod. Stoga je uprava premjestila fra Leonarda u Bukovicu, gdje je godinu dana bio i bukovički i seonički župnik (1906./07.), a stanovao je u Bukovici jer je kuća u Seonici bila do temelja srušena. Budući da fra Leonardo nije uspio skupiti financijska sredstva, uprava je odlučila promijeniti župnika. Tako je sam provincijal fra Ambro Miletić 26. svibnja došao u Seonicu s novim župnikom fra Ćirilom i rekao narodu da moraju odmah početi radovi na župnom stanu.²⁰

Na jednom listiću fra Ambro piše fra Luki Begiću kako je u svibnju 1907. odveo fra Ćirila u Bukovicu, budući da je u Seonici sve razrušeno i kuća nije za stanovanje.²¹ Prema tome fra Ćiril godinu dana obnaša službu seoničkog župnika iz

15 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevacā*, str. 159.

16 Fra Ćirilov dopis iz Humca od 10. studenog 1900. (Arhiv Provincije: SP, sv. 17, f. 192).

17 Arhiv Provincije: SP, sv. 19, ff. 19-20.

18 Arhiv Provincije: SP, sv. 19, ff. 19-22.

19 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevacā*, str. 159.

20 Robert JOLIĆ, *Župa Seonica. Prigodom 200. obljetnice premještanja sjedišta duvanjske župe u Seonicu (1806.-2006.)*, Tomislavgrad, 2006. str 109.

21 Arhiv Provincije: SP, sv. 27, f. 188.; R. JOLIĆ, *Župa Seonica*, str. 109.

Bukovice. Problem je predstavljalo i mjesto na kojem će se kuća graditi. Provincijal i biskup su smatrali da kuća treba biti izgrađena na novoj lokaciji, ali narod je želio na starom mjestu gdje je već bio razrušeni župni stan. Na kraju, fra Ćiril će podignuti treću župnu kuću na istom mjestu gdje je bila stara. Godine 1908. uz vlastitu žrtvu, te uz novčanu pomoć Hercegovačke franjevačke provincije i naroda u Seonici, kuća je bila useljiva. Kuća je bila na dva kata, s tim da je u prizemlju bila kapelica, a na katu stambeni dio.²²

Za vrijeme njegove službe u Seonici nalazimo i godišnje izvješće. Dopisom od 20. listopada 1907. fra Ćiril piše provincijalu kako u seoničkoj župi ima: 2540 katolika, 400 hrišćana (pravoslavaca), 30 muhamedanaca. Uz ove podatke navodi i da je umrlih 32, krštenih 77, vjenčanih 11, pouljanih 76.²³ Valja napomenuti da je tada župa Seonica obuhvaćala i današnju župu Kongoru (do 1917.), a da je veliko selo Mesihovina tada pripadalo župi Bukovici.

Za vrijeme djelovanja u ovoj župi fra Ćirilu je bilo narušeno zdravlje. Stoga je 1909. godine zatražio od starješinstva u Mostaru da ga premjeste u neki samostan zbog bolesti; ne navodi o kojoj je bolesti riječ, samo piše da je cijelu korizmu bio bolestan, te da je više u krevetu, nego na nogama,²⁴ ali je svejedno u Seonici ostao do 1910. godine. Pred kraj njegova boravka u župi širokobriješki gvardijan fra Stanko Kraljević javlja provincijalu kako postoji dug seoničkog župnika fra Ćirila.²⁵ Na ovaj dopis uprava je odgovorila dopisom od 2. svibnja 1910. u kojem se fra Ćirilu naređuje da podmiri svoj zaostali dvogodišnji dug prema samostanu na Širokom Brijegu.²⁶

Gvardijan i župnik u Mostaru, te drugi meštar na Humcu

Godine 1910. fra Ćiril postaje gvardijan i župnik u Mostaru. Tu dužnost obnaša tri godine (1910.-1913.). Na početku svoje službe dobiva dopis od 23. listopada 1910. u kojem ga uprava Provincije obavještava o novim službama trojice franjevac koji borave u Mostaru: fra Damjan Gadža je određen za katehetu u Čapljini i Trebižatu, fra Sebastijan Lesko za strukovnu mušku školu, a fra Tomo Zubac postaje upravitelj rezidencije u Županju.²⁷

22 R. JOLIĆ, *Župa Seonica*, str. 109-110.

23 Arhiv Provincije: SP, sv. 26, f. 194.

24 Fra Ćirilov dopis iz Seonice od 18. travnja 1909. (Arhiv Provincije: SP, sv. 29, ff. 116).

25 Fra Stankov dopis iz Širokog Brijega od 21. travnja 1910. (Arhiv Provincije: SP, sv. 31, ff. 114-125).

26 Arhiv Provincije: SP, sv. 31, f. 157.

27 Arhiv Provincije: SP, sv. 31, f. 437.

Kao gvardijan fra Ćiril želi urediti odnos s Vinskom zadrugom koja je koristila samostanski podrum. Dopisom od 26. siječnja 1911. javlja upravi Provincije kako namjerava povećati kiriju Vinskoj zadruzi s 300 na 500 kruna. Fra Ćiril naglašava kako je većina diskreta mišljenja da se obustavi iznajmljivanje podruma spomenutoj zadruzi na godinu dana, kako piše, "iz razloga koji su poznati provincijalu i diskretima".²⁸ Nakon pet mjeseci fra Ćiril šalje zaključak samostanskog starješinstva da se Vinskoj zadruzi otkáže korištenje podruma.²⁹ Dopisom od 19. svibnja 1911. uprava Provincije javlja gvardijanu fra Ćirilu da se Vinarska zadruga seli iz samostana.³⁰

Prije kraja svoje službe u Mostaru, na kapitulu Provincije održanom 5. svibnja 1913., fra Ćiril je izabran za defnitora Provincije. Na spomenutom kapitulju za provincijala je izabran fra Dujo Ostojić, za zamjenika provincijala fra Špiro Šimić, a uz fra Ćirila defnitori su: fra Šimo Ančić, fra Ante Majić i fra Lujo Bubalo.³¹

Nakon djelovanja u Mostaru fra Ćiril je imenovan drugim meštrom novaka na Humcu (1913.-1915.). Dopisom od 21. travnja 1915. Provincijalat daje punomoć fra Ćirilu, kao defnitoru i drugom meštru, da obuče kandidate za novicijate.³² Dana 7. lipnja 1915. fra Ćiril je obukao sljedeće kandidate: Matu (fra Špiro) Andrijanića, Filipa (fra Mladen) Barbarića, Petra (fra Kažimir) Barišića, Iliju (fra Darinko) Brkića, Cvitana (fra Anzelmo) Sliškovića, Matu (fra Leonardo) Marijića, Jakova (fra Fabijan) Paponju, Jerku (fra Božidar) Ćorića, Blaža (fra Joakim) Leku, Stjepana (fra Živko) Martića i Jozu (fra Bruno) Raspudića.³³

U šest godina u pet župa

U razdoblju od 1915. do 1921. godine fra Filip je djelovao u pet različitih župa. Najprije postaje župnikom u Ružićima, te tu ostaje tri godine (1915.-1918.). Za vrijeme boravka u spomenutoj župi fra Ćiril je bio imenovan da riješi spor između fra Lazara Čolaka i fra Anđela Glavaša oko inventara u Tihaljini.³⁴ U dopisu od 20. travnja 1917., u kojem fra Tomo Zubac izražava svoje žaljenje glede mogućeg premještaja, na dnu dokumenta je dodano: "fra Ćiril Ivanković povukao svoju ostavku".³⁵ Razlog ostavke nije naveden, no može se zaključiti da je razlog bila bolest zbog koje je fra Ćiril često tražio premještaj. Godine 1918. postaje kapelan

28 Arhiv Provincije: SP, sv. 33, f. 582.

29 Fra Ćirilov dopis iz Mostara od 1. svibnja 1911. (Arhiv Provincije: SP, sv. 33, f. 248).

30 Arhiv Provincije: SP, sv. 33, f. 247.

31 Bazilije S. PANDŽIĆ, *Hercegovački franjevci sedam stoljeća s narodom*, Mostar, 2011., str. 174.

32 Arhiv Provincije: SP, sv. 44 (dokument nedostaje, ali za nj znamo iz Urudžbenog zapisnika).

33 R. JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, str. 147.

34 Provincijalov dopis od 6. studenog 1916. (Arhiv Provincije: SP, sv. 46, ff. 30-33).

35 Arhiv Provincije: SP, sv. 47, f. 66.

u Posušju. Već iduće godine je imenovan kratko za župnika u Blagaju (1919.), potom se ponovno vraća u Posušje gdje obnaša službu župnika (1919./20.).³⁶ Zbog bolesti tu boravi samo godinu dana. Po njegovoj želji da bude na manjoj župi,³⁷ određen je za župnika u Roškom Polju. Međutim, postojale su određene poteškoće sa župnim inventarom u Posušju. Naime, novi župnik fra Frano Čuturić se žalio da mu njegov prethodnik fra Ćiril nije predao sav župni inventar. Tadašnji kustod fra Mirko Matijević rješava ovaj spor te u svom dopisu ističe kako je fra Ćiril poslao 34.983 kruna za inventar koji nedostaje.³⁸

Budući da je bolest napredovala, fra Ćiril ostaje godinu dana u Roškom Polju (1920./21.) Dopisom od 2. travnja 1921. upravu Provincije obavještava da iz zdravstvenih razloga nije više sposoban za župnu službu. Uza svoje obrazloženje prilaže i liječničko uvjerenje, u kojem se govori o težim oboljenjima srca, prsa i leđa.³⁹ Uprava prihvaća njegovu zamolbu, te ga 1921. imenuju vikarom u Tomislavgradu.⁴⁰

Župni vikar u Tomislavgradu

Tijekom svog boravka u Tomislavgradu (1921.-1928.) fra Ćiril je imenovan za duktora duhovnih vježbi u Prisoju.⁴¹ Njegovo zdravstveno stanje je i dalje bilo loše. Upravo zbog toga razloga odbija službu župnika u Gradničima.⁴² Također i iduće godine, dopisom od 23. travnja 1925., moli da ga se ne premješta u Kruševo, navodeći iste razloge.⁴³ Iako je od provincijala stigla prvo odbijenica na njegovu molbu,⁴⁴ ipak je imenovan fra Lazar Čolak na njegovu službu.⁴⁵

Fra Ćiril zbog bolesti završava u bolnici u Zagrebu. To dokazuje pismo fra Mutimira Vidačkovića u kojem piše kako su zajedno s njim u bolnici bili fra Julijan Dugandžić, fra Rudo Mikulić i fra Ćiril Ivanković.⁴⁶

Dopisom od 28. svibnja 1927. Provincijalat predlaže biskupu sljedeće župnike: za Blizance fra Jaku Križića, za Gradniče fra Barišu Drmića i za Seonicu

36 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 159.

37 Arhiv Provincije: SP, sv. 53, f. 124.

38 Fra Mirkov dopis iz Mostara od 15. svibnja 1920. (Arhiv Provincije: SP, sv. 53, f. 120).

39 Arhiv Provincije: SP, sv. 54, ff. 187-188.

40 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 159.

41 Provincijalov dopis od 15. rujna 1924. (Arhiv Provincije: SP, sv. 64, f. 289).

42 Fra Ćirilov dopis iz Duvna od 6. svibnja 1924. (Arhiv Provincije: SP, sv. 63, f. 294).

43 Arhiv Provincije: SP, sv. 66, f. 249.

44 Provincijalov dopis od 6. svibnja 1925. (Arhiv Provincije: SP, sv. 66, f. 307).

45 Provincijalov dopis od 16. svibnja 1925. (Arhiv Provincije: SP, sv. 66, f. 320).

46 Fra Mutimirov dopis iz Zagreba od 26. veljače 1926. (Arhiv Provincije: SP, sv. 68, ff. 119-120).

fra Ćirila Ivankovića.⁴⁷ Međutim, fra Ćiril ponovno iznosi iste razloge kao u prethodna dva slučaja (bolest) zbog kojih ne može primiti službu u Seonici.⁴⁸ Provincijalat mu uvažava molbu i javlja Ordinarijatu dopisom od 18. lipnja 1927. kako fra Ćiril iz spomenutih razloga nije u mogućnosti preuzeti župu, te se predlaže da ostane fra Bariša Drmić u Seonici, a u Gradnićima fra Marko Barbarić.⁴⁹ Fra Ćiril u Tomislavgradu ostaje sve do 1928. godine, odnosno do njegova zahtjeva u kojem je tražio premještaj na Humac, gdje ostaje godinu dana (1928./29.).⁵⁰

Upravitelj samostana u Slanom (1929.-1936.)

Godine 1929. fra Ćiril je imenovan upraviteljem samostana u Slanom. Prije nego je preuzeo spomenutu službu, fra Ćiril iz Zagreba javlja provincijalu da su on i "Stari" (vjerojatno fra Jako Vasilj) stigli u bolnicu, te da će uskoro biti operirani.⁵¹ Osim bolesti, službu upravitelja je otežavalo "teško stanje u samostanu i crkvi" u Slanom. Budući da se dugi niz godina nije ulagalo u samostan i crkvu, temeljitu obnovu je trebalo započeti.

Na sjednici uprave Provincije 9. travnja 1930. donesena je odluka da se popravi i preuredi samostan u Slanom. Zaključak je bio da se za tu svrhu i za nabavu lađe može potrošiti do 20.000 dinara. Provincijal je 14. svibnja iste godine pisao fra Ćirilu da je uprava Provincije odredila urediti jednu veću sobu u prizemlju gdje je dotada bio magazin, zatim staru blagovaonicu i tri manje sobe u bivšoj školskoj sobi. Radove je trebalo završiti do 1. lipnja, kada nastupaju praznici. U dopisu provincijal ističe da se odmah nabavi potrebni materijal (klak, pržina i drvo), te da se kupi "pristojna lađa" za samostan. Fra Ćiril javlja dopisom od 2. lipnja 1930. da je materijal nabavljen i predlaže da se majstori nađu u Hercegovini, jer su ondje (u Slanom) bili skupi.⁵² Ipak veći radovi neće započeti nakon ovih dopisa jer fra Ćiril javlja provincijalu da se obnova samostanskih soba ne može dovršiti do početka odmora.⁵³ Odgovor od provincijala je bio da obustavi sve radove i neka okreći sobe za dolazeće klerike i svećenike.⁵⁴

47 Arhiv Provincije: SP, sv. 72, f. 9.

48 Fra Ćirilov dopis iz Duvna od 3. lipnja 1927. (Arhiv Provincije: SP, sv. 72, f. 23).

49 Arhiv Provincije: SP, sv. 72, ff. 36-39.

50 Fra Ćirilov dopis iz Duvna od 9. listopada 1928. (Arhiv Provincije: SP, sv. 75, f. 154).

51 Fra Ćirilov dopis iz Zagreba od 4. listopada 1929. (Arhiv Provincije: SP, sv. 81, f. 178).

52 Robert JOLIĆ, *Hercegovački franjevci sto godina u Slanom*, Mostar, 2023., str. 102.

53 Fra Ćirilov dopis iz Slanog od 23. lipnja 1930. (Arhiv Provincije: SP, sv. 83, f. 343).

54 Provincijalov dopis od 2. srpnja 1930. (Arhiv Provincije: SP, sv. 83, f. 358).

Fra Ćiril je bio ograničen s financijskim sredstvima, zbog toga često moli pomoć od uprave Provincije.⁵⁵ U ljeto 1936. provincijal je poslao trojicu majstora da “poprave što se popraviti da na samostanu”, ali nije jasno o kakvim je radovima riječ.⁵⁶

Samostan u Slanom je bio predviđen za odmor fratrima, ali i njihovu pomlatku. Tako su bogoslovi 1930. godine u Slanom na odmoru boravili 18 dana u srpnju. Trošak za njih iznosio je 1484 dinara (bez hrane i pića). Sljedeće godine s bogoslovima na ferijama bio je fra Jerko Boras. On je pisao provincijalu o putovanju, na koji su način stigli u Slano, ali i o slaboj hrani i smještaju u samostanu Slano. Stoga provincijal fra Dominik Mandić dopisom od 4. kolovoza 1931. javlja fra Ćirilu: “Čujem, da slabo hranite klerike i druge članove Provincije, koji tamo dolaze na oporavak. Ta mi je vijest neugodna i to ne mogu nikako odobriti. Slano je kupljeno, da naši članovi mogu u svojoj kući naći potrebni morski oporavak, a ne da džaba trošimo izdržavajući taj samostan preko cijele godine... Redovito neka bude na podne tri jela, a u večer dva ili jedno obilno... Što nema u Slanom, neka naruči u Dubrovniku... ne treba da žalite: ako nemate novca, javite, i poslat će Vam se.”⁵⁷

U samostanu ne djeluje samo fra Ćiril. Kao kapelan od 1931. godine trebao je biti fra Rudo Mikulić, ali je bio vrlo bolestan zbog čega ga provincijal premješta na Humac.⁵⁸ Umjesto njega dolazi fra Serafin Dodig i godinu dana boravi u Slanom (1932./33.). Kapitul Provincije donio je 19. ožujka 1934. zaključak: “U Slanom trebalo bi redovničku obitelj povećati, a dobro bi bilo koju okolnu župu primiti na upravu, pa i privremeno.” No, prema Tabuli Provincije za istu godinu vidljivo je da se redovnička obitelj nije povećavala. Uz fra Ćirila je bio fra Krsto Kraljević (1934./35.) kao rekonvalescent,⁵⁹ te bogoslov fra Anzelmo Čulina po kazni.⁶⁰

Dopisom od 9. travnja 1936. fra Ćiril moli upravu Provincije za premještaj, te navodi kako je 15 dana u krevetu zbog reume.⁶¹ Provincijal ga obavještava dopisom od 21. travnja 1936. kako će doći fra Vice Skoko na njegovu službu, te ga moli da ne ide iz Slanog do njegova dolaska.⁶² Dolazak fra Vice se oduljio, pa provincijal dopisom od 20. svibnja objašnjava razloge njegovog kašnjenja.⁶³ Nakon službe u Slanom fra Ćiril odlazi u mirovinu u samostan na Humcu, gdje ostaje gotovo do kraja života (od 1936. do 1944.).⁶⁴

55 Fra Ćirilov dopis iz Slanog od 23. ožujka 1931. (Arhiv Provincije: SP, sv. 89, f. 325).

56 R. JOLIĆ, *Hercegovački franjevci sto godina u Slanom*, str. 103.

57 Arhiv Provincije: SP, sv. 92, f. 157.

58 Provincijalov dopis od 5. studenog 1931. (Arhiv Provincije: SP, sv. 94, f. 155).

59 R. JOLIĆ, *Hercegovački franjevci sto godina u Slanom*, str. 235.

60 Provincijalov dopis od 25. veljače 1934. (Arhiv Provincije: SP, sv. 103, f. 181a).

61 Arhiv Provincije: SP, sv. 114, f. 359.

62 Arhiv Provincije: SP, sv. 114, f. 461.

63 Arhiv Provincije: SP, sv. 115, f. 148.

64 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevac*, str. 159.

Boravak na Humcu (1936.-1944.)

Provincijalat je dopisom od 14. prosinca 1939. Banskoj upravi u Splitu poslao zamolbu za umirovljenje fra Ćirila Ivankovića. U dopisu se navodi da je njegovo prebivalište u Grudama, međutim fra Ćiril svoju starost provodi na Humcu,⁶⁵ gdje je imenovan za službu voditelja duhovnih vježbi.⁶⁶ Tijekom boravka na Humcu često šalje provincijalu izvještaje o održanim duhovnim vježbama.⁶⁷

Zbog svog zdravstvenog stanja od provincijala je zatražio da ide u toplice u Kiseljak. No, provincijal mu taj zahtjev nije odobrio zbog čega se fra Ćiril obraća generalu Reda. General Reda njegov dopis šalje provincijalu.⁶⁸ Dopisom od 27. srpnja 1937. (na latinskom) provincijal fra Mate Ćuturić odgovara generalu Reda kako fra Ćirilov zahtjev smatra nepotrebnim. U dopisu ističe kako je veći dio svog života proveo bez službe (*maiozem vitae partem sine officio trasegit*), čini se zdrav i jak (*videtur sanus et robustus*), zatim navodi da mu je omogućio toplice 1934. godine, te da se s njegovim mišljenjem slaže i meštar novaka koji ujedno obnaša i službu kustoda (fra Eugen Tomić st.).⁶⁹

Prije kraja svog boravka na Humcu dopisom od 10. veljače 1942. fra Ćiril moli da ga se oslobodi zbog bolesti službe voditelja duhovnih vježbi.⁷⁰ Godine 1944., kada su Nijemci zauzeli samostan na Humcu,⁷¹ dopisom od 16. studenog uprava Provincije je donijela odluku o premještanju starih svećenika iz spomenutog samostana. Odlučeno je da fra Ćiril Ivanković ide u Gradniće, fra Silvestar Vasilj na Čitluk, fra Ciprijan Brkić u Vitinu, fra Križan Galić u Goricu, fra Mile Miloš na Tepčiče, fra Veselko Milas u Veljake i fra Bernardin Smoljan u Tihaljinu.⁷²

Godina 1945. i ubojstvo fra Ćirila Ivankovića

U Gradničima fra Ćiril obnaša službu kapelana (1944./45.), dok službu župnika obnaša fra Filip Gašpar. Dana 6. veljače 1945. partizanske snage su ih odvele i ubile negdje u Čitluku.⁷³

65 Arhiv Provincije: SP, sv. 128, ff. 353-357.

66 Provincijalov dopis od 6. veljače 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 126, f. 158)

67 Fra Ćirilov dopis iz Slanog od 3. ožujka 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 126, f. 312).

68 Arhiv Provincije: SP, sv. 120 (spis nedostaje, ali za nj znamo na temelju Urudžbenog zapisnika).

69 Arhiv Provincije: SP, sv. 120, f. 52.

70 Arhiv Provincije: SP, sv. 135, f. 142.

71 Tugomir SOLDI, "Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugoga svjetskog rata", *Hercegovina franciscana*, br. 7, Mostar, 2011., str. 403.

72 Arhiv Provincije: SP, sv. 141, f. 286.

73 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 159.

Prema sjećanju fra Kamila Milasa, dvojicu franjevaca, fra Filipa Gašpara i fra Ćirila Ivankovića su u utorak 6. veljače, po noći, partizani doveli u Čitluk. Fra Kamilo piše kako su ubijeni istu noć u Čitluku kod stare škole na glavici gdje je kuća Miroslava Grgića, a navodi između ostalog svjedoke ubojstva: Ivana Martića i Antu Zadru. Njih dvojica su pomagala u župnoj kući u Čitluku. Posvjedočili su da su dvojicu spomenutih franjevaca doveli u Musinu kuhinju, te su ih odatle brzo odveli. Nakon kraćeg vremena jedan vojnik je došao u kuhinju zaogrnut fra Ćirilovim plaštem, priznajući da je to kaput onog fratra. Također, fra Kamilo navodi kako je svijet pričao da ih je vidio mrtve u habitu.⁷⁴

Fra Ćiril je bio ubijen u 67. godini života, 51. godini redovništva i 45. godini svećeništva.⁷⁵ Osmorica preživjelih franjevaca u Mostaru bili su sigurni da je poginuo, te su za njega 19. ožujka 1945. proslavili mrtvačke svete mise.⁷⁶

Optužnicu protiv fra Ćirila objavio je partizanski Tanjug početkom travnja 1945., a u njoj je izneseno sljedeće:

Uhapšen je fratar Ćiril Ivanković župnik u selu Gradnići, srez Mostar. Za njega je utvrđeno njegovim priznanjem i iskazima svjedoka da je imao veze sa ustašama u Mostaru. Ovaj fratar je 27. januara pred napad ustaša poslao kurira Juru Radoša u Mostar do ustaškog poručnika Bože Mikulića. Po kuriru je poslao poruku da su prilike u tom kraju sazrele za opći ustanak protiv partizana i da je sve spremno. Saradnici fratra Ivankovića u Mostaru bili su ustaški nadporučnik Mikulić i fratar Grgo Vasilj, koji su primali kurira Radoša, u stanu fratra Grge Vasilja. Fratar Ivanković je 7. februara poslao istog kurira da izvidi, gdje se nalazi štab jedne naše brigade u Čitluku i ostale jedinice i da prekine telefonsku liniju. Tom prilikom kurir je bio uhapšen i cijela stvar se otkrila. Inače nekoliko puta prije je kidanje telefonskih linija uspjelo. Fratar Ivanković je organizirao uz pomoć fratra Filipa Gašpara seljake za suradnju sa ustašama. Do njih se kroz linije fronta probio jedan ustaški podoficir neposredno prije upada ustaša i dogovorio se sa fratrima u ovoj ustaškoj akciji. Pred napad su ovi fratri primali kurire i održavali vezu, a prvi metci prilikom napada zapucali su iz župnog dvora u Čitluku. Fratar Ivanković je tada govorio: "Naši ih gare." Uz pomoć fratara i njihovih kurira banditi su se pojedinačno, preobučeni i sa partizanskim kapama na glavi probili i dočekali njihove ostale grupe.⁷⁷

74 Kamilo MILAS, *Od sjetve do žetve*, Mostar, 2001., str. 42. Usp. Robert JOLIĆ, *Župa Krista Kralja u Čitluku*, Čitluk - Tomislavgrad, 2010., str. 350.

75 R. JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, str. 159.

76 Mise za pokojne fratre 1942.-1955. (Arhiv Provincije: Izmješteni arhiv, soba br. 418, sv. C-100), str. 64.

77 Tanjug za Hrvatsku, Unutrašnja izvještajna služba, 4. travnja 1945. U: Partizanski tisak NSK, RV Hp-40-19, latinica.

Viktor Novak u svome pamfletu *Magnum crimen* navodi fra Ćirila samo usput, kao jednoga od brojnih “ustaških i njemačkih suradnika” među svećenstvom, koje će “po zlu pamtiti preostali narod”.⁷⁸ Fra Tugomir Soldo odgovorio je na Novakove laži vezane za fra Ćirila, kao i za brojne druge franjevce i svjetovne svećenike u Hercegovini:

Sigurno je da fra Ćiril od 1938. g. nije nikada vidio Čapljinu. U Čitluku nikada nije bio na službi, a u Gradničima nikada nije bio župnik. Još od Prvoga svjetskog rata fra Ćiril je bolesnik i valetudinarius, pa od tada nije nikada bio ni u kakvoj službi. Između dva rata i za vrijeme zadnjega rata stanovao je u samostanima Slano i Humac, ali zbog boležljivosti uvijek bez službe. G. 1944. kada su Nijemci zauzeli samostan na Humcu, fra Ćiril je otišao župniku u Gradniće i tu su ga komunisti ubili. Fra Ćiril Ivanković bio je bolesni starac i nikakva zla partizanima nije mogao napraviti.⁷⁹

Fra Tugomir netočno navodi da fra Ćiril još od Prvoga svjetskog rata nije bio ni u kakvoj službi, jer smo naprijed vidjeli da je, makar je često pobolijevao, ipak vršio službe i župnika u brojnim župama, kao i predsjednika samostana u Slanom. No, istina je da je on već od 1936. godine bio u mirovini na Humcu i da 1945. godine sigurno nije mogao organizirati neku obavještajnu akciju protiv partizana u Gradničima; za to je bio i prestar i preslab. Ali je moguće da se radovao akciji “Bura”, koju su pokrenule hrvatske i njemačke snage 27. siječnja 1945. i protjerale partizane iz zapadnog dijela Hercegovine, kao što su se tome radovali i svi hercegovački Hrvati.⁸⁰ To što je netko prijavio partizanima fra Ćirila da se radovao govoreći: “Naši ih gare”, to jest gone, izgone, bilo je očito dovoljno da ga partizani ubiju uskoro po ponovnom osvajanju Brotnja.

Prijenos kostiju i pokop u fratarsku grobnicu

Fra Dobroslav Stojić se brinuo za prijenos posmrtnih ostataka ubijenih franjevaca na području Čitluka. Naime, godine 1963. Provincijalat je zatražio od fratara da se pronađu i dostojno uredi grobovi svih preminulih franjevaca na području njihovih župa. Župnik čitlučki fra Dobroslav Stojić zatražio je dopuštenje za prijenos kostiju od “Skupštine opštine Čitluk” 16. studenog 1966. Dopis je potpisao sekretar Mladen Barbarić. Službeno je ipak to Rješenje dano fra Ćirilovoj sestri Stani Ro-

78 Viktor NOVAK, *Magnum crimen. Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Zagreb, 1948., str. 679.

79 T. SOLDI, “Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugoga svjetskog rata”, str. 402-403.

80 Više o akciji “Bura” vidi u: Ivica ŠARAC, *Metastaze jedne revolucije. Uspostava komunističko-partizanske vlasti u zapadnim dijelovima Hercegovine (listopad 1944. - ožujak 1945.)*, Mostar, 2019., str. 179-189.

mić rođ. Ivanković iz Rakitna (ona je bila njegova najbliža krvna rodbina), dok se po zakonu nije priznavalo nikakvo “duhovno srodstvo”, pa takvo dopuštenje nisu mogli dobiti fratri, nego samo njegova sestra. U Rješenju se navodi da je fra Ćiril (Mate) Ivanković rođen 28. veljače 1978. u Rakitnu, te da je “umro prirodnom smrću”,⁸¹ neutvrđenog dana i mjeseca 1945. godine, u Ćitluku. Navodi se i “da je umrli usred ratnih zbivanja zakopan po Pervan Jozi i Bulić Peri, oba iz Ćitluka, u mjestu Ćitluk, u blizini sadašnjeg magacina trgovačkog poduzeća Velepromet, ali van vjerskog groblja”. Ovaj dopis je važan jer iz njega se saznaje točno mjesto ubojstva i ukopa fra Ćirila. Njegovi posmrtni ostatci preneseni su u groblje Podadvor, gdje sada u fratarskoj grobnici počivaju tijela trojice fratara koji su ubijeni od partizana u Ćitluku: fra Jake Križića, fra Filipa Gašpara i fra Ćirila Ivankovića.⁸²

Fra Ivan Crnogorac

81 Zanimljivo je da sekretar Skupštine navodi kako je fra Ćiril umro prirodnom smrću. Vjerojatno je to bio dio dogovora sa župnikom fra Dobroslavom Stojićem da bi se uopće izdalo dopuštenje da se njegovi posmrtni ostatci mogu prenijeti u katoličko groblje.

82 R. JOLIĆ, *Župa Krista Kralja u Ćitluku*, str. 350-351; Arhiv župe Ćitluk: Spisi, sv. 7, f. 275.

KRVLJU OPEČAĆENI ZA NEBO

Životopisi šezdeset šestorice hercegovačkih franjevaca
ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću

Priredio:
dr. fra Robert Jolić

Mostar, 2025.